

Det tabte mørke

Thomas Micchelli

I de indledende sekunder af Hanne Nielsen og Birgit Johnsens *The Missing Darkness* (*Det tabte mørke*) udsender tre signallamper en sekvens af blændende lysglimt, som i morsekode betyder "lyset opsluger mørket." Det er en konstatering, et hjertesuk og en advarsel. Lys definerer civilisationen; kunstigt lys definerer moderniteten. Signallamperne er et paradoksalt og fleksibelt udtryk for lysets uundgåelighed, selv i en film der handler om mørke.

Lyset, der trænger ind i klodens mørkeste afkroge, er endnu et symptom på den vilde naturs tilbagegang: der eksisterer intet, nogetsteds i verden, der er uberørt af menneskehånd. Signallamperne, der vender tilbage endnu to gange, midt i filmen og i slutningen, afslutter filmen med gravskriften "tab af mørke er tab af arv."

The Missing Darkness er delt op i 15 afsnit, hvoraf seks er lagt ind mellem første og andet sæt blinkende lys og seks mellem andet og tredje sæt. (Den kodede besked i det midterste sæt lyder: "kunstigt lys bliver til en ledestjerne."). Hvert enkelt af disse afsnit repræsenterer en indsnævring eller en spejlvending af naturens evige orden, en anomali affødt af det frivillige fængsel, vi har bygget op som værn mod nattens rige.

Vores Vergil i denne sølle verden er den danske astronom Per Thyberg Aldrich, som har skrevet manuskriptet i samarbejde med Nielsen og Johnsen. I en afdæmpet baryton iblandet en snert af melankoli begræder han det svindende antal steder i verden, hvor man kan opleve totalt mørke. To tredjedele af alle de mennesker, der er bosiddende i USA, fortæller han os, kan ikke længere se Mælkevejen. Det samme gælder for halvdelen af alle europæere og en femtedel af hele verdens befolkning. Astronomer er begyndt at kræve "mørkereservater" rundt om deres store teleskoper. Selv på steder som Lille Vildmose, et stort naturområde i det nordlige Jylland hvor *The Missing Darkness* er optaget, er der stadig spor af "lyståger" fra nærliggende byer.

Kunstig belysning har overtaget månen, Nordstjernen og stjernebilledernes funktion som pejlemærker i en sådan grad, at havskildpaddernes unger, som udklækkes i sandet langs kysterne, trues af de stærkt oplyste badesteder og sætter kurs ind i landet i stedet for at følge fuldmånen, som ville lede dem sikkert ned til vandet.

Udbredelsen af kunstig belysning har desuden skadelig indvirkning på det indre kompas hos de trækfugle, der navigerer om natten, og på sangfugle og ildfluers parringsadfærd. Derudover

udgør den potentielle sammenhæng mellem kunstigt lys og brystkræft og nærsynethed en helbredstrussel for mennesker. Denne sammenhæng med nærsynethed, der muligvis er en følge af at sove med lys tændt, er meget passende i betragtning af den verden, vi har skabt. Et sted, hører vi i Aldrich's afsluttende bemærkninger, hvor "Den stjernefyldte himmel er blevet os mere fremmed end nogensinde før."

Et værk som *The Missing Darkness* kan virke som en kursændring for Nielsen og Johnsen med sin glimtende, næsten abstrakte filmkunst, skarpe billeder, forblæste landskaber og minimale menneskelige tilstedeværelse på skærmen. Som det er tilfældet med mange af disse kunstners værker, handler denne video hovedsagelig om selvpålagte begrænsninger. Hvor tidligere værker beskæftigede sig med de ofte absurde hindringer, som vi møder på vores vej gennem livet, stammer generne i *The Missing Darkness* — for astronomer eller for nattens trækfugle— fra civilisationens såkaldte fremskridt.

En tidlig video som *Beyond Reach (Uden for rækkevidde)* (1996) består af en enkelt optagelse sammensat af panoreringer hen over et rums indre. Synspunktet er kunstnerens, som holder videokameraet, og hvis bare fødder er solidt plantet på gulvet. Hovedparten af filmen handler om hendes forsøg på at dreje hele vejen rundt om sig selv for at få et glimt af, hvad der er bag ved hende, mens hun anstrenger sig for at sprænge de grænser, hendes egen ryggrad sætter.

I *Constructions in Space (Konstruktioner i rum)* (også 1996) ligger der en nøgen mand på et bord ude i det fri. Et kabel fastgjort til hans penis holder et modelfly tøjret, alt imens det uophørligt flyver rundt over ham (videoen afspilles i en kontinuerlig sisyfossøjfe). Værket, som er en parodi på Leonardo da Vincis vitruvianske mand, er en øvelse i symmetri, hvor det kredsende fly er nøjagtigt indskrevet i billedrammen. Flyet vil aldrig kunne flyve frit, og manden vil aldrig blive sat fri, fanget som de er i sløjfen. De er ikke frie, men de vil heller ikke kunne drive væk, snuble, hakke og hoste eller styrte ned.

Vi omgiver os med mure af lys i håb om, at de usynlige rædsler udenfor vil forblive usynlige og, formoder vi, harmløse. Usikkerheden, som er kernen i *Beyond Reach* — hvis der skjuler sig noget bag kunstnerens ryg, kan vi aldrig vide det med sikkerhed — kan afføde en uudholdelig ængstelse, men modelflyets forudsigelige kurs i *Constructions in Space* fører (så smertefuld den end måtte være for det mandlige lem, der agerer anker) til stabilitet og sikkerhed.

Den sikre forvisning om, at der ikke gemmer sig noget farligt under sengen, kan føre til en indsnævring af den visuelle verden, en metafor for overlagt blindhed, hvor vores egne afgrænsen-

de mure ikke længere er klart synlige. (I et fængslende samspil ledsages Aldrich's fortællerstemme, der forklarer forbindelsen til nærsynethed i *The Missing Darkness*, af billedet af en elektrisk pære på mørk baggrund, hvis svingninger følger samme bane som modellflyets.)

I de senere videoværker såsom *I Am So Fucking Happy* (*Jeg er så skide lykkelig*) (2002-igangværende), *Blind Walk* (*Blindgang*) (2004) og *A Matter of Strategy* (*Et spørgsmål om strategi*) (2007) er begrænsningerne mere raffinerede men også mere omfattende. I det første værk fremsiger den ene kvinde efter den anden ordene fra titlen — for de flestes vedkommende meget lidt overbevisende — foran kameraet. Danmark er konsekvent placeret som ét af de fem lykkeligste lande i verden, hvilket danner baggrund for kvindernes tvungne, ironiske udtryksmåde. Med så høje forventninger bliver enhver form for indre splid til en byggesten i muren mellem dig og samfundet. Følelsesmæssig autenticitet bliver til en slags isolationsfængsel.

I *Blind Walk* har kunstnerne forsynet en blind kvinde og hendes førerhund, med videokameraer, så vi bliver vidne til såvel det, som kvinden ikke kan se, og som hunden kan se, men ikke forstå ud over de afgrænsede funktioner, den udfører. Videoen, som er en installation på to skærme og derfor viser begge perspektiver samtidigt, er usædvanlig gribende og fanger en ydre verden, der er lukket område for den blinde kvinde på grund af hendes fysiske handicap og for hendes hjælper på grund af dyrets kognitive begrænsninger. *Blind Walk* introducerer modstykket til *The Missing Darkness*, en indhegning af mørket snarere end en indhegning af lyset.

A Matter of Strategy, den mest bizarre af de tre, skildrer fem faldskærmsjægere, som lander på en mark, men i stedet for at indlede militære manøvrer udfører de et synkroniseret dansenummer midt på et veloplyst stykke mark omgivet af det sorteste mørke. Ved at holde sig inden for det, de kan se, afviser de mørkets tilnærmelser — et tilbud som kunstigt lys hastigt er i færd med at nægte alle os andre — indtil allersidst, hvor de vender sig og går hen mod udkanten af det oplyste område. Det endelige "fade-to-black" indtræffer, før soldaterne overskrider denne grænse, og det forbliver således et åbent spørgsmål, om de vælger stilstand frem for ekspansion, om de lader området forblive invaderet men uindtaget.

I "Choruses from the Rock" (Korene fra skuespillet Klippen) (1934) skriver T.S. Eliot, "In our rhythm of earthly life we tire of light. We are glad when the day ends, when the play ends; and ecstasy is too much pain." ("I vores jordiske livsrytme trættes vi af lyset. Vi er glade, når dagen er omme, når skuespillet er slut; og ekstasen er for smertefuld."). Der er gået 80 år, siden dette digt blev udgivet, og vi er ikke længere taknemmelige over "that darkness reminds us of light"

(”at mørket minder os om lyset”), men foretrækker at erstatte det første med det sidste — hvorved vi udjævner vores evne til at opfatte niveauforskelle og tillægger det bogstavelige og det indlysende værdi.

Det tabte mørke er tabt arv men også tabt fantasi, som forsvinder ind i skyggen. Lys undertrykker angst; den information, det formidler, fører ikke til visdom men til vished, en tjekliste lige ved hånden snarere end et spring ud i tomrummet. Lyset fastlægger måske nok ”vores jordiske livsrytme”, men uden mørket er der ingen flugtvej.

Thomas Micchelli er kunstner, skribent og medredaktør af online anmelder-sitet *Hyperallergic Weekend*. Hans malerier, tegninger og videoer har været udstillet i bl.a. New York og Philadelphia. Udover *Hyperallergic*, har hans artikler og anmeldelser været udgivet i *Art 21*, Bookforum.com, *The Brooklyn Rail* m.m.